Tampereen yliopisto

Jaakko Kemppainen

”JO OLLAAN AIKOJA ELETTY – VALTION VAROILLA PIIKITYSHUONEITA HUUMEIDEN KÄYTTÖÖN”

Politiikan diskurssit keskustelussa huumeiden käyttöhuoneiden sallimisesta

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Tammikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Jaakko Kemppainen: ”Jo ollaan aikoja eletty – valtion varoilla piikityshuoneita huumeiden käyttöön” Politiikan diskurssit keskustelussa huumeiden käyttöhuoneiden sallimisesta
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2024

Tässä tutkielmassa tarkastelen parlamentaarista keskustelua huumeiden käyttöhuoneista Suomen eduskunnassa. Huumeidenkäyttö on Suomessa viime vuosina lisääntynyt ja erityisesti nuorten huumekuolemat ovat herättäneet huolta. Alle 25-vuotiaiden huumekuolemia vertailtaessa Suomi sijoittuu Euroopan unionin jäsenvaltioiden kärkeen. Vaikka huumepolitiikan alalla on viime vuosikymmeninä ollut suhteellisen hiljaista, nousi huumepolitiikka jälleen poliittiseksi puheenaiheeksi kesäkuussa 2023, kun *Valvottu käyttötila huumeita käyttäville* -kansalaisaloite lähetettiin eduskuntaan. Kansalaisaloitteessa ehdotettiin, että huumeiden käyttöhuonekokeilua varten aloitettaisiin Suomessa lainvalmistelu. Aloitteesta käytiin eduskunnan täysistunnossa lähetekeskustelu, jonka pöytäkirjaa (PTK 25/2023 vp) analysoin tässä tutkielmassa. Tarkoituksenani on selvittää, mitkä ovat keskeiset argumentit huumeiden käyttöhuonekokeilun puolesta ja mitkä sitä vastaan.

Huumeiden käyttöhuoneiden tarkoitus on tarjota huumeita käyttäville ihmisille turvallinen ja hygieeninen ympäristö käyttää huumeita samalla, kun huumehaittoja, kuten tartuntatautien leviämistä ja yliannostuksia, pyritään vähentämään. Useat asiantuntijatahot, kuten Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Euroopan tautikeskus (ECDC), ovat suositelleet Suomea harkitsemaan käyttöhuonekokeilua. Silti parlamentaarinen keskustelu huumeiden käyttöhuoneista, kuten huumepolitiikasta myös laajemmin, on näyttäytynyt voimakkaasti mielipiteitä jakavana. Suomi on toistaiseksi suhtautunut kriittisesti käyttöhuoneiden sallimista kohtaan.

Taustoitan tutkielmaani aiemmalla tutkimuksella huumepolitiikasta sekä huumeiden käyttöhuoneista Suomessa ja muualla maailmassa. Tutkielman teoreettis-metodologisena viitekehyksenä toimii sosiaalinen konstruktionismi, jonka avulla analysoin kansanedustajien kielen käyttöä. Sosiaalisen konstruktionismin ohella sovellan Beverley Skeggsin luokkatutkimusta teoksessa *Elävä luokka*. Skeggsin teorian avulla keskityn analyysissani luokan muodostumiseen puheessa ja siihen, miten valtasuhteet ja kontrolli tulevat aineistossa esiin. Analysoin eduskunnan pöytäkirjaa diskurssianalyysin keinoin tarkastelemalla, miten kieli vaikuttaa siihen, millaista kuvaa huumeidenkäytöstä ja huumeita käyttävistä ihmisistä rakennetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa Suomen eduskunnassa.

Olen muodostanut aineistosta kaksi päädiskurssia, joista toinen asettuu käyttöhuonekokeilun puolelle ja toinen sitä vastaan. Molemmat päädiskurssit on tutkielmassa jaettu kolmeen aladiskurssiin. Tulokset osoittavat, että eduskunnassa on jaettu halu tehdä parempaa huumepolitiikkaa, mutta kansanedustajien mielipiteet käyttöhuonekokeilusta eriävät. Kansanedustajien käyttämä kieli ja argumentoinnin tavat ovat päädiskurssien välillä samantapaisia, mutta valta ja kontrolli näyttäytyvät niiden välillä eri tavoin. Tutkielmassa esittelemäni diskurssit kuvaavat, miten luokka ja vallan jakautuminen tulevat kansanedustajien puheenvuoroissa esiin.

Avainsanat: huumepolitiikka, huumeiden käyttöhuoneet, yhteiskuntaluokka, diskurssianalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla

Sisällysluettelo

1 *Johdanto* **2**

2 *Huumepolitiikka* **4**

2.1 Huumepolitiikka Suomessa **4**

2.2 Huumeiden käyttöhuoneet **5**

2.3 Keskustelu huumeiden käyttöhuoneista Suomessa **6**

2.4 Valvottu käyttötila huumeita käyttäville -kansalaisaloite **7**

3 *Teoriatausta* **9**

3.1 Sosiaalinen konstruktionismi **9**

3.2 Skeggsin luokkateoria **10**

4 *Tutkimusasetelma* **12**

4.1 Tutkimusaineisto ja -kysymys **12**

4.2 Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä **12**

4.3 Tutkimusetiikka **13**

5 *Tulokset* **15**

5.1 Käyttöhuoneiden sallimista puoltavat diskurssit **16**

5.2 Käyttöhuoneiden sallimista vastustavat diskurssit **21**

6 *Johtopäätökset* **27**

Lähteet ***30***

1 Johdanto

Huumepolitiikka on herättänyt uudelleen kiinnostuksen Suomessa avaten tilaa vilkkaalle keskustelulle ja pohdinnalle. Erityisesti huumeiden käyttöhuoneiden esiintulo on käynnistänyt laajaa keskustelua huumepolitiikan suunnasta ravistaen pitkään vallinnutta hiljaisuutta aiheen ympärillä. (Nuotio & Simojoki & Yli-Hemminki & Dujardin 2023, s. 9–14.) Huumeidenkäytön tila 2020-luvun Suomessa on kriittinen: huumekuolemien määrä kotimaassa on kasvanut ja alle 25-vuotiaiden huumekuolemia vertailtaessa Suomi on viime vuosina sijoittunut Euroopan unionin (EU) jäsenvaltioiden kärkikastiin. (EMCDDA 2022, 17.) Vuonna 2022 huumausaineisiin Suomessa kuoli 250 henkilöä, joista alle 35-vuotiaita oli 108. Huumeiden rooli erityisesti nuorten kuolemansyitä tarkasteltaessa on merkittävä (Tilastokeskus 2023) ja erityisesti suonensisäisten huumeiden käyttäjiä on Suomessa EU:n muihin jäsenvaltioihin verrattuna runsaasti (EMCDDA 2023).

Parlamentaarisessa keskustelussa huumepolitiikan kehittäminen on näyttäytynyt jokseenkin kiistanalaisena prosessina. Erityisesti huumeiden käyttöhuoneisiin liittyvä parlamentaarinen keskustelu on ajoittain ollut kiivasta ja esitetyt mielipiteet ovat näyttäytyneet voimakkaina. Vaikka huumeongelma on Suomessa yli puoluerajojen yleisesti tunnistettu, ovat normatiiviset käsitykset ja huolenaiheet vaikeuttaneet huumeiden käyttöhuoneisiin liittyvän lainsäädäntöprosessin edistämistä. Keskustelussa eriävät poliittiset kannat ja lainsäätäjien moraalinen harkinta nousevat esiin sekä virkamiesten että poliitikkojen keskuudessa ja täten estävät ratkaisukeskeistä päätöksentekoa huumepolitiikan uudistamisen saralla. (Unlu & Demiroz & Tammi & Hakkarainen 2021.) Kun huumepolitiikan kehittäminen Suomessa osoittautui hitaaksi, reagoi kansalaisyhteiskunta ilmentämällä näkemyksensä kansalaisaloitteen muodossa 8.2.2022. *Valvottu käyttötila huumeita käyttäville* -kansalaisaloitteessa esitettiin, että lainvalmistelu huumausaineiden käyttöhuonekokeilua varten aloitettaisiin pikimmiten (Kansalaisaloite.fi 2023).

Suomi on toistaiseksi ollut kriittinen käyttöhuoneiden sallimista kohtaan, minkä lisäksi huumausainepolitiikka on kokonaisuudessaan näyttäytynyt parlamentaarisessa keskustelussa herkkänä aiheena (Unlu ym. 2021). Samalla erityisesti nuorten huumeongelmat jatkavat yleistymistään (EMDCCA 2023). Tämän vuoksi on kriittistä pohtia, mihin suuntaan suomalaista huumepolitiikkaa lähdetään tulevaisuudessa viemään ja kysyä, voisivatko huumeiden

käyttöhuoneet toimia huumeidenkäytön haittoja vähentävänä tekijänä myös suomalaisessa huumepolitiikassa.

Tutkielmani tarkoituksena on analysoida käyttöhuoneisiin liittyvää parlamentaarista keskustelua Suomen eduskunnan täysistunnossa. Huumeiden käyttöhuoneet ovat tiloja, joissa huumeita käyttävälle henkilölle tarjotaan mahdollisimman turvallinen ympäristö käyttää huumeita terveydenhuollon ammattilaisten valvonnassa. Niiden perimmäinen tarkoitus on huumeisiin linkittyvien haittojen vähentäminen, esimerkiksi yliannostusten ja tartuntatautien ehkäiseminen. Samalla huumeita käyttävät voisivat saada asianmukaista päihdeneuvontaa ja ohjausta addiktion hallintaan. (EMCDDA 2018.)

Avaan tutkielmassani laajasti huumepolitiikkaa ja huumeiden käyttöhuoneisiin liittyviä näkökulmia. Aloitan kandidaatintyöni tutustuttamalla lukijan Suomen huumepolitiikkaan yleisellä tasolla, minkä lisäksi esittelen aiempaa tutkimusta erityisesti huumeiden käyttöhuoneista. Tutkielmani teoriataustana yhdistän sosiaalista konstruktionismin käsitettä ja Beverley Skeggsin luokkateoriaa teoksessa *Elävä luokka* (2014), jotka auttavat ymmärtämään keskustelua huumeidenkäytöstä ja käyttöhuoneista kokonaisvaltaisesti. Käytän tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysia, joka lähestyy kielenkäytön analysointia osana yhteiskunnallisia ja kulttuurisia konteksteja (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 8–10). Sosiaaliseen konstruktionismiin ja Skeggsin luokka-analyysiin pohjaava diskurssianalyysi antaa mahdollisuuden syventää käsitystä siitä, miten kieli ja puhe välittävät yhteiskunnallisia normeja, arvoja ja valtasuhteita. Lopuksi esittelen analyysini keskeiset havainnot ja kokoan yhteen tutkimuksen tulokset. Avaan tilaa tulkinnalle ja pohdin, mitä aineistoni kertoo suomalaisesta keskustelusta huumepolitiikkaan ja huumeiden käyttöhuoneisiin liittyen.

2 Huumepolitiikka

2.1 Huumepolitiikka Suomessa

Huumausaineiden käytön estäminen ja niiden saatavuuden vähentäminen ovat olleet Suomen huumausainepolitiikan päämäärät vuodesta 1972 lähtien, kun Suomen ensimmäinen huumausainelaki astui voimaan (Hakkarainen 1992, 107; Hakkarainen & Tigerstedt 2005; Sosiaali- ja terveysministeriö 2023). Huumausaineilla tai huumeilla viittaan tutkielmassani kiellettyihin päihdyttäviin aineisiin, joiden laittomuus perustuu voimassa olevaan lainsäädäntöön (THL 2023). Huumeidenkäytön lisääntyessä 1990-luvun lopulla myös huumepolitiikan tavoitteita alettiin Suomessa arvioida uudelleen – vuosituhannen vaihteessa kysynnän ja tarjonnan vähentämisen lisäksi huumepolitiikan keskiöön nostettiin sosiaalipoliittinen näkökulma (Tammi 2002, 252–254). Huumehaittoja pyrittiin vähentämään esimerkiksi perustamalla neulanvaihtopisteitä ja aloittamalla huumeita käyttäville ihmisille tarkoitettuja lääketieteellisiä korvaushoitoja (Tammi 2002, 261).

Samankaltainen sosiaalipoliittinen näkökulma on havaittavissa Suomen lainsäädännössä edelleen: huumausainepolitiikalla pyritään minimoimaan huumausaineiden käytöstä johtuvat terveydelliset, sosiaaliset ja taloudelliset haitat sekä niihin liittyvät kustannukset (STM 2023). Kansallisella lainsäädännöllä ja yhteiskuntapoliittisilla toimilla tavoitellaan yhä huumausaineiden kysynnän ja tarjonnan vähentämistä, mutta lisäksi päämääränä on vähentää huumausaineista johtuvia haittoja, tarjota huumeita käyttäville ihmisille hoitoa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä saattaa laittomaan toimintaan syyllistyneet kansalaiset rikosoikeudelliseen vastuuseen (em.).

Suomen ollessa Euroopan unionin (EU) jäsenvaltio toteuttaa se myös unionitasolla säädettyjä strategisia ja operatiivisia toimenpiteitä, joita koordinoidaan EU:n huumausainestrategian avulla. EU:n huumausainestrategian keskeiset toimintapolitiikat kulkevat kansallisen huumausainepolitiikan tavoitteiden kanssa käsikkäin: keskeisiksi tavoitteiksi EU on huumausainestrategiassaan 2021–2025 listannut huumeiden tarjonnan ja kysynnän vähentämisen sekä huumeisiin liittyviin haittoihin puuttumisen. (Euroopan unionin neuvosto 2020.) Euroopan unionin yhteiseen huumausainepolitiikkaan osallistumisen lisäksi Suomi toteuttaa huumausainepolitiikkaansa noudattaen Yhdistyneiden kansakuntien huumausaineiden torjuntaan liittyviä sopimuksia ja osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön. Globaali huumausainepolitiikkaa

ohjaa kolme Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimusta: huumausaineyleissopimus 1961, psykotrooppisia yleisaineita koskeva sopimus 1971 ja yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan 1988. (Yhdistyneiden Kansakuntien Yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan. SopS. 44/1994.)

2.2 Huumeiden käyttöhuoneet

Huumeiden käyttöhuoneilla (eng. mm. drug consuption rooms, supervised injecting facilities, overdose prevention centers) tarkoitetaan terveydenhuoltojärjestelmän alaisia tiloja, joissa huumausaineita käyttävät ihmiset voivat käyttää huumeita hygieenisissä olosuhteissa terveydenhuollon ammattilaisten valvonnassa (Kailanto & Viskari 2023, 35). Niiden ensisijainen tarkoitus on vähentää huumeidenkäytön haittoja, kuten tartuntatautien leviämistä ja huumekuolemia tarjoamalla hygieeninen käyttöympäristö sekä ammattilaisapua. Samalla käyttöhuoneilla pyritään vähentää huumeiden käyttöä julkisilla paikoilla ja edistää avunsaantia tarjoamalla huumeita käyttäville ihmisille pääsy sosiaali- ja terveyspalveluiden piiriin. (EMDD 2018.)

Euroopassa huumeiden käyttöhuoneet nousivat osaksi huumausainepolitiikkaa jo 1980-luvulla, kun ensimmäinen käyttöhuone perustettiin Sveitsiin kesäkuussa vuonna 1986. Myöhemmin käyttöhuoneita on avattu myös muun muassa Saksaan, Alankomaihin, Espanjaan, Norjaan, Luxemburgiin, Tanskaan, Kreikkaan ja Ranskaan. (em.) Euroopassa huumeiden käyttöhuoneiden päämäärä 1980-luvulla oli vähentää etenkin pistämiseen liittyviä riskejä, kuten yliannostuksia sekä HIV:n ja muiden tarttuvien tautien leviämistä (EMCDDA 2023). Lisäksi 1980-luvulla käyttöhuoneilla pyrittiin puuttumaan heroiinikuolemien nopeasti kasvavaan määrään. Nykyään huumeiden käyttöhuoneita on otettu käyttöön myös Euroopan ulkopuolella esimerkiksi Australiassa ja Kanadassa. (Kailanto 2018.)

Aiemmin tehdyn empiirisen tutkimuksen (Liitsola 2018) myötä on näyttöä siitä, että huumeiden käyttöhuoneilla pystytään tavoittamaan henkilöitä, jotka ovat syrjäytyneitä ja käyttävät huumeita ongelmallisesti esimerkiksi pistämällä huumausaineita epähygieenisesti julkisilla paikoilla. Tämä altistaa ihmisen muun muassa HIV-infektiolle ja hepatiiteille eli tarttuviin maksatulehduksiin, sillä verivälitteiset taudit leviävät usein pistovälineiden yhteiskäytön vuoksi. Lisäksi näiden tartuntatautien hoito tuottaa yhteiskunnalle kustannuksia. Huumeiden käyttöhuoneilla pyritään nimenomaan edistämään hygieenisempää ja vähemmän haitallista

pistämistapaa. Aiempaa tutkimusta huumeiden käyttöhuoneiden vähentävästä vaikutuksesta veriteitse tarttuvien tautien ja yliannostuskuolemien riskeihin on tehty, minkä myötä näyttö on näiden tutkimusten osalta todettu. (em.)

2.3 Keskustelu huumeiden käyttöhuoneista Suomessa

Suomessa tarpeellisuutta huumeiden käyttöhuoneille on arvioitu kohtalaisesti. Lainsäädäntö ei tällä hetkellä mahdollista huumeiden käyttöhuonekokeilua, mutta asiantuntijatahoista muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on suositellut määräaikaista kokeilua, jotta käyttöhuoneiden väliaikainen mahdollistaminen olisi terveydenhuollon ammattilaisten valvonnassa sallittua. THL suosittelee palveluiden uudelleenarviointia ensisijaisesti siksi, että huumausaineiden aiheuttamat myrkytyskuolemat ja pitkäaikaisen huumausaineiden käytön seurauksena tapahtuneet kuolemat ovat lisääntyneet jatkuvasti koko 2000-luvun ajan. THL:n nimeämän huumekuolemien ehkäisyn asiantuntijaryhmän (HEAR) mukaan olisi tärkeää tavoittaa ne huumeita käyttävät ihmiset, jotka eivät vielä ole huumehoidon piirissä, ja ohjata heidät avun äärelle. Tällä voisi THL:n mukaan olla vaikutusta huumekuolemien määrään Suomessa. (Kailanto & Viskari 2023, 39–43.)

Näyttöä huumeiden käyttöhuoneista ulkomailla ei voi suoraan samaistaa Suomen kontekstiin, sillä huumeidenkäyttö ja olosuhteet vaihtelevat eri maissa. Vaikka THL suosittelee käyttöhuoneiden määräaikaista kokeilua, on esimerkiksi THL:n erikoissuunnittelija Sanna Kailanto todennut, etteivät käyttöhuoneet välttämättä Suomessa vähentäisi huumekuolemia. Suomessa yleisin huumekuolema liittyy buprenorfiinin ja rauhoittavien aineiden yhdistelmän aiheuttamiin hengenvaarallisiin vaikutuksiin, jotka ilmenevät usein vasta sen jälkeen, kun henkilö on jo poistunut käyttöhuoneesta. Maailmanlaajuisesti yleisin kuolinsyy liittyy taas heroiinin yliannostukseen, joka aiheuttaa huomattavasti nopeammat vaikutukset. (Kailanto 2018.) Joka tapauksessa huumeiden käyttöhuoneet voisivat myös Suomessa Kailannon mukaan olla huomattava parannus huumeita käyttävien ihmisten terveys- ja neuvontapalveluihin, minkä lisäksi ne voisivat parantaa katuturvallisuutta (em. 2018).

Tartuntatautiasetus velvoittaa kuntia Suomessa jo tällä hetkellä tarjoamaan käyttövälineiden vaihtomahdollisuutta henkilöille, jotka käyttävät huumeita pistämällä. Huumehaittoja vähentävien palveluiden suppeudesta on kuitenkin noussut kritiikkiä myös Suomen rajojen ulkopuolelta. Esimerkiksi vuonna 2012 Euroopan tautikeskus (ECDC) antoi vahvan suosituksen, että Suomen tulisi vakavasti harkita huumeiden haittoja vähentävien palveluiden laajenta-

mista kattamaan myös valvotut pistotilat eli huumeiden käyttöhuoneet. (Liitsola 2018.) Vuoden 2022 STT:n kyselyn mukaan käyttöhuoneiden perustamista kannattavat eduskuntapuolueista vasemmistoliitto, vihreät ja RKP (Mantsinen 2022). Vaikka poliittista kehitystä käyttöhuoneiden sallimisen suuntaan ei ole tapahtunut, ovat poliittiset nuorisojärjestöt suhtautuneet päihdepoliittisiin kysymyksiin yleisesti ottaen emopuolueitaan liberaalimmin. Muun muassa kokoomuksen ja keskustan nuorisojärjestöt ovat vaatineet käyttöhuoneiden perustamisen mahdollistamista. (Aaltonen 2022.)

Myös Helsingin kaupunki on suositellut valtioneuvostolle erillislain säätämistä, joka mahdollistaisi huumeiden käyttöhuoneiden kokeilun, koska muualla Euroopassa käyttöhuoneet ovat toimineet infektioriskien ja huumausaineiden haittoja vähentämisessä (Helsingin kaupunginhallitus 2019). Asia ei kuitenkaan edennyt valtioneuvostossa. Huumeiden käyttöhuonekokeilun edellyttämiä lainsäädäntömuutoksia selvitettiin vasta vuonna 2022, kun toimenpidettä ehdottanut kansalaisaloite sai tarvittavan kannatuksen. Selvityksen mukaan käyttöhuoneiden lainsäädännöllinen mahdollistaminen vaatisi seuraavat muutokset: ”1.) Poikkeuksen säätämistä tietyin ehdoin huumausaineiden käytön ja hallussapidon kielloille joko huumausainelaissa tai 2. kohdassa mainitussa käyttöhuonelaissa. 2) Käyttöhuonetoiminnan sisällöstä säätämistä erillislailla - -”. Myös muu lainsäädännöllinen muutos saattaisi selvityksen mukaan olla tarpeen riippuen tehtävästä lainsäädännöstä. Kuitenkaan YK:n huumausaineyleissopimukset tai EU:n lainsäädäntö eivät rajoita huumeiden käyttöhuoneiden lainsäädännöllistä sallimista Suomessa. (Kotovirta & Kinnunen & Nevalainen 2023.)

2.4 Valvottu käyttötila huumeita käyttäville -kansalaisaloite

Vuonna 2012 voimaan astunut lakimuutos antaa kansalaisille mahdollisuuden saada lakialoitteensa eduskuntaan käsiteltäväksi. Kansalaisaloitteiden pääasiallinen tarkoitus on edistää kansalaisten osallistumista yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Aloitteen viemiseksi eduskunnan käsittelyyn perustuslaki vaatii vähintään 50 000 äänioikeutetun Suomen kansalaisen allekirjoitusta. Kansalaisaloite.fi-palvelu tarjoaa kansalaisille verkkoympäristön, joka mahdollistaa kansalaisaloitteiden vireillepanon, hallinnoinnin ja allekirjoituksen keräämisen internetissä. (Kansalaisaloite.fi 2023.)

Valvottu käyttötila huumeita käyttäville -kansalaisaloite on kuuden yksityishenkilön 8.2.2022 alullepanema aloite, jossa ehdotetaan, että lainvalmistelu huumausaineiden käyttötilakokeilua varten käynnistettäisiin mahdollisimman pian ja että sosiaali- ja terveysvaliokunta vel-

voittaisi ministeriön käynnistämään lainvalmistelu asian osalta. Lisäksi valmisteltavassa lainsäädännössä tulisi ottaa huomioon myös henkilökunnan oikeudet ja velvollisuudet. Aloite keräsi kuuden kuukauden sisällä 55 164 allekirjoitusta, minkä myötä se lähetettiin eduskuntaan 16.6.2023. (Kansalaisaloite.fi 2023.) Lähetekeskustelu kansalaisaloitteesta käytiin eduskunnan täysistunnossa 13.9.2023. (Eduskunta 2023.) Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen kuitenkin totesi elokuussa Ylen A-studiossa, ettei huumeiden käyttöhuoneista ole mainintaa hallitusohjelmassa, eikä asiaa siksi hallituksen toimesta työstetä (A-studio: Kuinka pysäyttää nuorten huumekuolemat? 2023). Tämän vuoksi eduskunnan laaja tuki kansalaisaloitteelle näyttää epätodennäköiseltä.

3 Teoriatausta

Tutkielmani laajana teoreettis-metodologisena viitekehyksenä toimii sosiaalinen konstruktionismi, jonka avulla analysoin kansanedustajien kielen käyttöä, tulkitsen merkityksiä ja arvioin sitä, miten edustajien puheenvuorot asettuvat laajempiin yhteiskunnallisiin konteksteihin. Lisäksi tutkimuksessani toimii viitekehyksenä Beverly Skeggsin teos *Elävä luokka* (2014, alkup. Class, Self, Culture 2004), joka täydentää sosiaalisen konstruktionismin näkökulmaa. Skeggsin luokkateorian avulla jäsennän sitä, miten luokkaerot puheenvuoroissa ilmenevät ja miten vallan dynamiikka tulee rivien välistä esiin. Yhdistän kahta teoreettista lähestymistapaa saadakseni syvällisen ymmärryksen siitä, miten eduskunnan lähetekeskustelussa esitetyt puheenvuorot sosiaalisesti konstruoidaan ja miten ne heijastavat luokkaan ja identiteettiin liittyviä kysymyksiä.

3.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Teoreettis-metodologinen viitekehykseni, sosiaalinen konstruktionismi, haastaa vakiintuneet käsitykset ympäröivästä maailmasta ja sen tulkinnasta. Sosiaalisen konstruktionismin lähtökohta on, että yhteiskunnan normit, arvot ja instituutiot vaikuttavat siihen, millaisia merkityksiä eri asioille annetaan. Se ottaa huomioon myös kulttuuriset ja historialliset tekijät, jotka vaikuttavat todellisuuden hahmottamiseen. (Burr 2015, 2–4.) Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma analysoi yhteiskunnallista todellisuutta sosiaalisen vuorovaikutuksen avulla. Tapa, jolla kieltä käytetään, muovaa koettua todellisuutta ja siksi nimenomaan kieli on keskeisessä asemassa sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa. Tutkijan ei teorian pohjalta ole mahdollista löytää sosiaalisesta todellisuudesta yksiselitteisiä vastauksia, vaan pikemminkin pohtia, miten kieli ja kulttuuris-historialliset näkökulmat vaikuttavat siihen, miten todellisuutta ymmärretään. (Burr 2015, 58–64.)

Huumepolitiikka on aihe, jossa sosiaalinen konstruktionismi tarjoaa hedelmällisen näkökulman ymmärtää kyseistä politiikan kokonaisuutta ja sen kontekstia. Huumeiden käyttöhuoneiden sallimiseen liittyvässä keskustelussa sosiaalisella konstruktionismilla pystyy kiinnittämään huomiota siihen, miten huumeiden käyttö ja huumeita käyttävät ihmiset rakentuvat sosiaalisissa vuorovaikutuksissa. Aineiston analysoinnissa erityisen oleelliseksi nousee kielen merkitys, sillä käytetyillä sanoilla luodaan sosiaalisen konstruktionismin mukaan tietynlaisia käsityksiä ja asenteita. Myös historiallis-kulttuurinen konteksti vaikuttaa keskusteluun huu-

mepolitiikasta: sosiaalinen konstruktionismi nostaa esiin sen, miten arvot ja uskomukset vaikuttavat vahvasti siihen, mitä mieltä henkilö on esimerkiksi huumeiden käyttöhuoneiden sallimisesta. Purkamalla arvot ja oletukset, jotka liittyvät huumepolitiikkaan linkittyviin prosesseihin, voidaan myös huumepoliittista lainsäädäntöä kehittää uudenlaisella otteella. (Lancaster 2014, 948–951.)

Sosiaalinen konstruktionismi kannustaa tarkastelemaan, miten yhteiskunnan normit ja diskurssit vaikuttavat siihen, kuinka huumeita, huumeidenkäyttöä ja huumeita käyttäviä ihmisiä ymmärretään. Näen, että tämä viitekehys mahdollistaa perinteisten käsitysten haastamisen huumeidenkäytöstä ja tarjoaa moniulotteisemmat lähtökohdat analysoida keskustelua huumeiden käyttöhuoneiden sallimisesta.

3.2 Skeggsin luokkateoria

Beverley Skegg lähestyy teoksessaan *Elävä luokka* luokkatutkimusta tavalla, joka eroaa perinteisestä taloudellisten kriteerien perusteella tapahtuvasta yksilöiden luokittamisesta. Skeggs ei juurikaan keskity kvantitatiivisiin tilastoihin tai taloudellisiin tekijöihin, vaan tarkastelee yhteiskuntaluokkia pääasiassa kulttuurisessa kontekstissa, arvottamisen näkökulmasta. Teoksessaan hän analysoi, miten luokka vaikuttaa kulttuuriseen tuotantoon, sosiaalisiin suhteisiin ja identiteetin rakentumiseen.

Teoksessaan Skeggs nostaa esiin Pierre Bourdieun ja Loïc Wacquantin (1992) ajatuksia siitä, kuinka valta toimii ensisijaisesti väärintunnistamisen kautta. Kulttuurisia etuoikeuksia ja valtaa pidetään luonnollisina ja oikeutettuina, koska ne nähdään ominaisuuksina eikä saavutuksina. Skeggs ylettää ajatuksen myös sosiaalisen arvoasteikon toiseen päähän: myös kulttuurisia etuoikeuksia ja valtaa vailla olevat ihmiset tunnistetaan ”ominaisuuksiensa” kautta. Skeggs kuvaa tätä väärintunnistamisen muodoksi, jossa hauraassa asemassa olevat ihmiset on kiinnitetty ja asemoitu tiettyihin arvoihin. Skeggs kysyy teoksessaan, miten ja miksi nämä luokittelut ovat saaneet alkunsa ja miksi jäsennämme aikaamme juuri luokittelun kautta.

Keskityn analyysissani erityisesti kappaleisiin 4–6. Neljännessä kappaleessa Skeggs pureutuu asemoinnin teorioihin arvokkaista ja hyödyttömistä ihmisistä. Tekstissä kuvataan keskiluokkaista kokemusta, jonka avulla minuuden rajoja rakennetaan samalla sulkemalla muita pois. Hänen mukaansa kulttuuria voidaan käyttää minuuden arvon kasvattamisen muotona. Viidennessä kappaleessa Skeggs keskittyy luokan poliittiseen retoriikkaan, jossa työväenluokkaa asemoidaan vastuuttomana ja markkinakilpailua välttelevänä. Keskiluokka taas maala-

taan poliittisella retoriikalla kuvaa kansallisena identiteettinä ja jopa kulttuurisena resurssina. Skeggsin mukaan tämänkaltaisella arvottamisella ja asemoinnilla luodaan symbolisia luokkajakoja puheen avulla. Kuudennessa kappaleessa Skeggs analysoi työväenluokan representaatioita, joka kytkeytyy aiempien kappaleiden tavoin minuuden käsitteeseen. Hän kuvaa minuuden nähtävän usein neutraalina käsitteenä. Hän kuitenkin esittää sen olevan luokitteleva käsite, jonka avulla luodaan erontekoja ihmisten välille. Minuudesta kertomisen resurssit ja tekniikat eroavat luokkien välillä ja Skeggs kuvaakin luokkaetuoikeuksista nauttivien ihmisten yleistävän kokemuksiaan ja näkökulmiaan.

Vaikka *Elävä luokka* käsittelee luokan ohella myös muita eroja, kuten sukupuolta ja etnisyyttä, jätän niiden käsittelyn analyysistäni pois, sillä ne eivät ole aineistoni tai rajaukseni kannalta relevantteja. Ajattelen, että analyysissani olennaisinta on tarttua Skeggsin ajatuksiin luokan ilmentymisestä ja vallan jakautumisesta puheessa. Skeggsin mukaan nimenomaan yhteiskunnallinen asemointi on merkityksellinen luokkaa tuottava tekijä.

4 Tutkimusasetelma

4.1 Tutkimusaineisto ja -kysymys

Tutkimusaineistoni koostuu 40-sivuinen pöytäkirjasta, joka on laadittu eduskunnan täysistunnon lähetekeskustelusta 13.9.2023. Pöytäkirjassa on 37 puheenvuoroa, jotka edustavat lähes jokaista eduskuntaryhmää. (PTK 25/2023 vp.) Vaikka aineistona on koko eduskunnan verkkosivuilla julkaistu pöytäkirja, rajaan analysoitavat puheenvuorot tarkastelemalla vastakkaisia näkökulmia huumeiden käyttöhuonekokeilusta. Tämä tarjoaa mahdollisuuden pureutua keskeisiin kiistoihin ja erimielisyyksiin, jotka liittyvät huumeiden käyttöhuoneisiin. Ensimmäisten lukukertojen myötä teemoittelin kansanedustajien puheenvuorot kategorioihin erittelemällä puheenvuorot, jotka ovat vahvasti käyttöhuoneiden puolella ja ne, jotka ovat vahvasti vastaan. Teemoittelu on laadullisen tutkimuksen menetelmä, jonka avulla pyritään paikantamaan tutkimusongelman kannalta merkitykselliset aiheet aineistosta (Juhila 2023). Hyödynsin teemoittelua jäsentämään aineistoa ennen varsinaista diskurssianalyysiä.

Tutkimuskysymykseni on:

> *Miten kansanedustajat perustelevat kannattavansa tai vastustavansa huumeiden käyttöhuonekokeilua Suomen eduskunnassa?*

Koodasin ensin aineiston ilman ennakko-oletuksia ja poimin aineistosta mielestäni käydyn keskustelun kannalta olennaisimmat diskurssit. Tutkielmani kertoo muodostamieni diskurssien avulla pääargumentit eduskunnan lähetekeskustelusta ja puheenvuoroista huumeiden käyttöhuonekokeiluun liittyen. Olen sisällyttänyt analyysiin katkelmia aineistosta, joilla pyrin havainnollistamaan muodostamiani diskursseja.

4.2 Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä

Tutkimusmenetelmänä käytän tässä tutkielmassa diskurssianalyysia. Diskurssianalyysi on lähestymistapa, joka keskittyy analysoimaan kielen käyttöä yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa. Diskurssianalyysin avulla pystytään ymmärtämään, miten kieli vaikuttaa siihen, miten ymmärrämme maailman ja miten todellisuutta rakennetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 8–10.) Kyseinen analyysimenetelmä on otolli-

nen kandidaatintutkielmaani, sillä huumeiden käyttöhuoneet ovat kiistanalainen aihe, jota koskevien keskustelujen ja päätöksenteon takana on monenlaisia intressejä.

Diskurssianalyysissa kytkeytyvät yhteen merkitykset, kommunikatiivisuus ja kulttuurisuus, joiden väliset painotukset riippuvat vahvasti tutkijasta ja tutkimuksesta. Olennaista kuitenkin on merkitysten rakentuminen tilanteessa: käytetty kieli on sidottu muun muassa aikakauteen, kulttuurisiin merkityksiin ja kielellisiin käytänteisiin. Diskurssianalyyttisen tutkimuksen tarkoitus ei ole lopettaa keskustelua, vaan pikemminkin luoda uusia puheenvuoroja aiheen ympärille. (Jokinen & Juhila 2016, 216–240.) Yhdistän analyysissani analyyttista ja kriittistä diskurssianalyysia. Analyyttisella diskurssianalyysilla pyritään aineistolähtöisyyteen ja siihen, että tutkija välttää omia ennakkokäsityksiään ja yleisiä stereotypioita. Kriittisessä diskurssianalyysissa tutkijalla on usein jo oletus esimerkiksi mahdollisista alistussuhteista, joita teksteistä pyritään diskurssianalyysin keinoin paikantamaan. (em. 240–241.) Pyrin analyyttisen diskurssianalyysin tavoin aineistolähtöisyyteen, mutta Skeggsin luokkateorian pohjalta tartun aineistossa tietoisesti luokan ilmentymiseen ja puheen sisältämän vallan dynamiikan tarkasteluun.

Diskurssianalyysini pohjana toimii sosiaalinen konstruktionismi, jota avasin aiemmassa pääluvussa. Sosiaalista konstruktionismia voikin luonnehtia diskurssianalyysin teoreettisena perustana (Jokinen 2016, 201). Juuri sosiaaliseen konstruktionismiin pohjaava diskurssianalyysi auttaa ymmärtämään, miten kieli ja puhe heijastavat yhteiskunnallisia normeja, arvoja ja valtasuhteita. Tämä on kriittistä aiheeni kannalta, sillä selvitän, miten valtasuhteet ilmenevät käyttöhuoneita koskevassa keskustelussa ja miten eri toimijat, tässä tapauksessa poliitikot, käyttävät kieltä vaikuttaakseen tehtäviin päätöksiin.

4.3 Tutkimusetiikka

Käytän tutkielmani aineistona Suomen eduskunnan täysistunnon lähetekeskustelun pöytäkirjaa, joka on julkaistu eduskunnan verkkosivuilla. Kyseessä on luonnollinen aineisto, joka tarkoittaa, että aineisto on ollut valmiiksi olemassa ja käytettävissä ennen tämän tutkimuksen aloittamista (Juhila, Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja). Analysoimani pöytäkirjan puheenvuorojen pitäjät ovat nähtävissä eduskunnan verkkosivuilla. Lisäksi olen sisällyttänyt analyysiosioon lainauksia, joihin olen jättänyt puhujien nimet ja heidän edustamiensa puolueiden lyhenteet näkyviin. Toimintatavassa ei ole havaittavissa eettistä ongelmaa, sillä puheenvuoroja pitävät kansanedustajat ovat työnsä puolesta julkisia henkilöitä. Päinvastoin

nimet ja puoluelyhenteet sisällytettynä tekstiin auttavat myös lukijaa asettamaan puheenvuorot tarkemmin oikeaan kontekstiin.

Hyödynnän koko tutkielmassani Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön ohjeita (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Lisäksi olen sitoutunut noudattamaan oman tieteenalani viittauskäytäntöjä ja toimimaan läpi tutkimusprosessin huolellisesti ja rehellisesti. Varmistan analyysini tasapuolisuuden tarkastelemalla tutkimusaineistoa monipuolisesti sekä välttämällä omia ennakko-oletuksiani ja yleisiä stereotypioita. Erityisen tärkeää tämä on sensitiivisiä teemoja käsiteltäessä.

5 Tulokset

Muodostin eduskunnan täysistunnon lähetekeskustelun (PTK 25/2023) kansanedustajien puheenvuorojen pohjalta kaksi päädiskurssia: huumeiden käyttöhuoneiden sallimista puolustavan diskurssin ja sen vastadiskurssin eli huumeiden käyttöhuoneiden sallimista vastustavan diskurssin. Lisäksi muodostin molemmista luomistani päädiskursseista kolme aladiskurssia, joita käsittelen analyysiosiossa yksi kerrallaan. Käyttöhuoneiden sallimista puoltavan diskurssin aladiskurssit ovat huumehaittojen vähentämisen diskurssi, yhteiskunnallisten vaikutusten diskurssi sekä eettisyyden ja ihmisoikeuksien diskurssi. Käyttöhuoneiden sallimista vastustavasta diskurssista muodostamani aladiskurssit nimesin laittomuuden ja moraalin diskurssiksi, käyttöhuoneiden ja resurssien tehottomuuden diskurssiksi sekä yhteiskunnallisen turvallisuuden diskurssiksi. Kansanedustajien puheenvuoroissa oli paikallistettavissa samanaikaisesti useita eri aladiskursseja.

Huumeiden käyttöhuoneiden sallimista puolustavat diskurssit

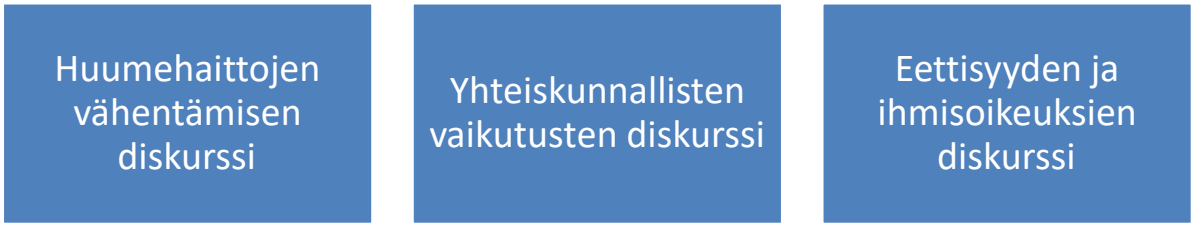

Huumeiden käyttöhuoneiden sallimista vastustavat diskurssit

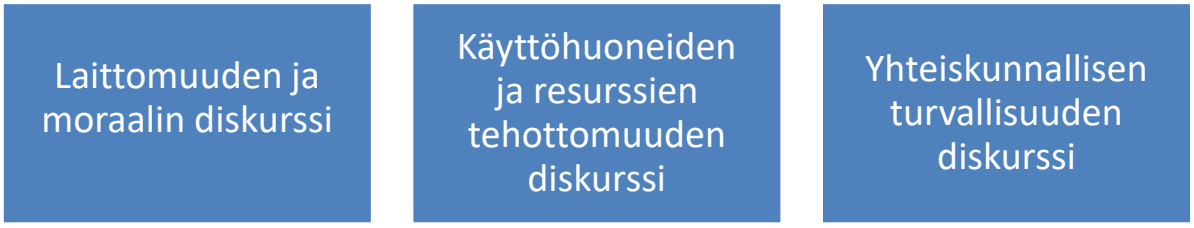

5.1 Käyttöhuoneiden sallimista puoltavat diskurssit

Huumehaittojen vähentämisen diskurssi

Ensimmäisessä päädiskurssissa huumeiden käyttöhuoneiden lainsäädännölliseen sallimiseen suhtaudutaan avoimesti, minkä ohella erityisesti käyttöhuoneiden hyötyjen selvittäminen ja niiden kokeilun mahdollistaminen nähdään positiivisena asiana. Tämä aladiskurssi toimii verrattain selvästi ensimmäisen päädiskurssin valtadiskurssina, joka tulee esiin miltei jokaisessa käyttöhuoneiden lainsäädännöllistä sallimista puoltavassa puheenvuorossa.

Useiden kansanedustajien puheenvuorot lähtevät liikkeelle kuvauksella siitä, miten suomalaisen huumepolitiikan nykytila koetaan kestämättömänä. Huumeiden käyttöhuonekokeilua puoltavissa puheenvuoroissa korostetaan voimakkaasti nykyhetken realiteetteja ja huumetilannetta Suomessa. Etenkin nuorten huumekuolemien määrän kasvu ja niiden yleisyys suhteessa muihin EU-maihin herättää kansanedustajissa huolta, mikä ilmenee muun muassa seuraavasta katkelmasta:

> *Tämä nykyinen huumausainepolitiikkamme on johtanut siihen, että huumekuolemien määrä on kasvanut 10 vuodessa 27 prosenttia. Alle 25-vuotiaiden nuorten huumekuolemissa Suomi on Euroopan kärjessä. - Maria Ohisalo, vihr.*

Valtaosassa huumeiden käyttöhuoneiden sallimista puoltavissa puheenvuoroissa kansanedustajat liittävät voimakkaasti keskusteluun terveydenhuollon näkökulman. Edustajien mukaan huumeiden käyttöhuoneet mahdollistaisivat huumeita käyttäville ihmisille turvallisen ympäristön ja matalan kynnyksen terveyspalveluita, mikä vähentäisi huumeiden käyttöön liittyviä haittoja, erityisesti huumekuolemia. Huumeiden käyttöhuoneiden avulla huumeriippuvaisia ihmisiä pystyttäisiin kansanedustajien mukaan saamaan helpommin kuntoutus- ja vieroituspalveluiden piiriin esimerkiksi terveysneuvonnan ja ohjauksen avulla. Näin argumentoivat edustajat tuovat lisäksi puheissaan esiin, kuinka käyttöhuoneiden avulla voitaisiin parantaa huumeita käyttävien ihmisten terveystaitoja ja sosiaalista osallisuutta.

Muutamat kansanedustajat nostavat puheenvuorojensa keskiöön sen, kuinka valvotuissa käyttöhuoneissa yliannostuksia ja huumeidenkäytöstä seuranneita vakavia infektioita olisi mahdollista vähentää. Samalla terveydenhuollon kokonaiskustannukset heidän mukaansa laskisivat, kun perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoito eivät joutuisi ottamaan yliannos-

tusten sekä infektioiden hoitoa kontolleen. Näin ollen hyvinvointialueiden resurssipula huojentuisi. Puheenvuoroissa alleviivataan, kuinka yksilöiden terveydellisten ongelmien hoitaminen ajoissa tulee kustannuksiltaan halvemmaksi kuin ongelmien hoitaminen jälkikäteen. Argumenttien tueksi kansanedustajat nostavat THL:n suosituksen huumeiden käyttöhuoneiden kokeilun mahdollistamisesta sekä aiheesta saadun asiantuntijatiedon, mikä näkyy esimerkiksi seuraavassa puheenvuorossa:

> *Ylipäänsä se, että päihdeongelmiin tulisi tarttua sosiaali- ja terveyspolitiikalla eikä rankaisemalla, on vanha viisaus, vaikka Suomessa on nyt vuosikymmeniä hakattu päätä seinään moralistisella, asiantuntijatiedon ohittavalla linjalla. – Atte Harjanne, vihr.*

Kokonaisuudessaan huumeiden käyttöhuoneita merkityksellistetään tässä aladiskurssissa tekijänä ja toimenpiteenä, joka pelastaisi huumeita käyttävien ihmisten henkiä ja vähentäisi samalla huumeidenkäytöstä aiheutuvia haittoja. Lisäksi huumeidenkäytöstä ja huumeongelmien hoidosta syntyvät taloudelliset kustannukset puheenvuorojen mukaan pienenisivät. Huumehaittojen vähentämistä korostava aladiskurssi on vahvasti mukana miltei jokaisessa huumeiden käyttöhuoneiden sallimista puolustavassa puheenvuorossa.

Yhteiskunnallisten vaikutusten diskurssi

Huumeita käyttävien ihmisten terveyden lisäksi käyttöhuoneita puoltavassa päädiskurssissa puheenvuorojen keskiöön nostetaan voimakkaasti huumeidenkäytön yhteiskunnalliset vaikutukset ja muiden ihmisten turvallisuus. Tämä aladiskurssi kuvaa huumeiden käyttöhuoneiden vaikutuksia ensisijaisesti muiden kuin huumeriippuvaisten ihmisten näkökulmasta. Useat kansanedustajat sanallistavat puheenvuoroissaan, kuinka yhteiskunnassamme on jo monenlaisia ”epävirallisia huumeiden käyttöhuoneita”. Näillä ”epävirallisilla käyttöhuoneilla” edustajat kuvaavat esimerkiksi päiväkotien pihoja sekä julkisten tilojen vessoja – tiloja, joissa huumeita käytetään ja joissa käyttö näkyy esimerkiksi käytettyjen huumeruiskujen muodossa. Varsinaisista huumeiden käyttöhuoneista nämä tilat eroavat siten, että niitä ei valvota, eikä paikalla ole saatavilla terveydenhuollon ammattilaisia tai terveysneuvontaa. Puheenvuoroissa korostetaan, kuinka ”epävirallisten huumeiden käyttöhuoneiden” vuoksi muiden

alojen ammattilaiset joutuvat kohtaamaan ja auttamaan huumeita käyttäviä ihmisiä, vaikka heillä ei ole siihen tarvittavaa ammattitaitoa. Seuraava siteeraus havainnollistaa tätä hyvin:

> *Julkisissa tiloissa, kuten kirjaston vessoissa, on huumeiden käyttö näkynyt esimerkiksi käytettyjen ruiskujen löytymisenä. Kirjastojen tai museoiden työntekijöillä ei ole välineitä kohdata ja auttaa päihdeongelmista kärsiviä henkilöitä. Siihen tarvitaan sosiaali- ja terveysalan sekä järjestökentän ammattilaisia. – Laura Meriluoto, vas.*

Muun muassa yleisövessoja ja rappukäytäviä kuvataan lähetekeskustelussa ”valvomattomiksi käyttötiloiksi”, joita ei pidetä ympäristöinä hygieenisinä eikä turvallisina. Tällä hetkellä näiden tilojen käyttäjät altistuvat aladiskurssin mukaan huumeidenkäytölle kohtaamalla esimerkiksi likaisia neuloja ja käytettyjä ruiskuja. Skeggs puhuu *Elävässä luokassa* sosiaalisen syrjäytymisen diskursseista ja kiinnittää huomiota erityisesti alueellisiin eroihin. Aineistossa huumeidenkäytön näkymistä kuvataan jonain, joka pitää siivota pois katukuvasta. Skeggsin teorian valossa tämä korostaa yhteiskunnallista syrjäytymistä, jossa tietty ryhmä, tässä tapauksessa huumeita käyttävät ihmiset, nähdään häiritsevänä. Teoksessaan hän kuvaa, kuinka muuta yhteiskuntaa suojellaan erilleen rajatun ryhmän aiheuttamalta häiritsevältä ja vaaralliselta vaikutukselta. (2014, 173.) Tämä peilautuu parlamentaariseen keskusteluun käyttöhuoneista, missä ”valvomattomista” tai ”epävirallisista” huumeiden käyttöhuoneista puhuvat kansanedustajat pyrkivät pitämään huumeidenkäytön ja sen vaikutukset näkymättöminä huumeita käyttämättömien ihmisten arjessa.

Käyttöhuoneiden yhteiskunnallisia vaikutuksia käsittelevässä aladiskurssissa huumeiden käyttöhuoneiden salliminen näyttäytyy toimena, joka ei hyvin suunniteltuna lisää lähiympäristön huumeidenkäyttöä tai rikollisuutta. Sen sijaan käyttöhuoneita kuvataan muutaman kansanedustajan toimesta turvallisuutta lisäävänä tekijänä, sillä niiden avulla huumeidenkäyttöön liittyvä välineistö ohjautuisi tiloihin, joissa muiden ihmisten ei tarvitsisi kohdata sitä. Näin muut tilat pysyisivät näin argumentoivien kansanedustajien mukaan entistä puhtaampina ja turvallisimpina. Puheenvuorot heijastelevat Skeggsin teorian keskeisiä piirteitä, erityisesti tarkasteltaessa huumeidenkäytön näkyvyyttä ja yhteiskunnallista syrjäytymistä. Kiertoilmauksin ja erilaisin argumentoinnin keinoin kuvataan, kuinka kontrollia kaipaavat ihmiset tulee rajata erilleen muusta yhteiskunnasta. (Skeggs 2014, 172–174.)

Eettisyyden ja ihmisoikeuksien diskurssi

Kolmannessa muodostamassani aladiskurssissa huumeriippuvaisia ihmisiä kuvataan kansalaisina, joilla on oikeus saada tarvitsemaansa apua ja tukea. Huumeiden käyttöhuoneiden korostetaan linkittyvän vahvasti ihmisarvoon ja itsemääräämisoikeuteen. Tässä aladiskurssissa kansanedustajat nostavat esiin, kuinka huumeita käyttävät ihmiset ovat moninainen ryhmä. Yksi kansanedustaja tosin huomauttaa, että tämä ryhmä sisältää yksilöitä, jotka ovat hänen mukaansa ”pudonneet kaikkien turvaverkkojen lävitse”. Aladiskurssissa kansanedustajat peräänkuuluttavatkin puheenvuoroissa inhimillisyyttä keskustelun koskiessa ihmisiä, joiden ääni harvemmin kuuluu julkisessa keskustelussa, saati parlamentarismin sisällä. Aladiskurssissa kuvataan huumeita käyttäviä ihmisiä yhdenvertaisina kansalaisina, jotka ovat monille tärkeitä: puheenvuoroissa huumeita käyttävien ihmisten muistutetaan olevan joidenkin lapsia, vanhempia, veljiä tai siskoja. Tällä kansanedustajat pyrkivät vetoamaan kollegoihinsa kuvaamalla huumeita käyttäviä ihmisiä yksilöinä, joilla on inhimillisiä suhteita ja perhesiteitä.
Eräässä puheenvuorossa kansanedustaja pyytää kollegoitaan lopettamaan ”huumehurskastelu”, jolla viitataan nykyisen huumepolitiikan ja siihen suhtautumisen moraaliseen sävyyn. Sanavalinnan voi nähdä viittaavan siihen, kuinka huumepolitiikkaa käytetään joidenkin kansanedustajien toimesta keinona osoittaa moraalista ylemmyyttä ja kuinka tietynlaiset näkemykset huumeista ovat kansanedustajan mukaan mahdollisesti liioiteltuja tai moralisoivia. Tämän aladiskurssin puheenvuoroissa kansanedustajat peräänkuuluttavat empatiaa ja inhimillisyyttä huumeita käyttäviä ihmisiä kohtaan. Seuraavassa katkelmassa esiintyvän ilmaisun ”nähdä avuntarvitsijat kanssaihmisinä” voidaan esimerkiksi tulkita olevan kehotus politiikalle, joka kohtelee huumeita käyttäviä ihmisiä yksilöinä, ei pelkästään ongelmana:

> *Toivon, että tässä salissa muistetaan, että nykyisen huumausainepolitiikkamme saldona tälläkin viikolla ihmishenkiä menetetään. Tämä sen sijaan, että uskaltaisimme tässä talossa ottaa askeleen kohti haittoja vähentävää politiikkaa, nähdä avuntarvitsijat kanssaihmisinä ja lopettaa huumehurskastelu. Huumeidenkäyttäjä on jonkun lapsi, jonkun vanhempi, veli tai sisko, ihminen, jonka elämä voi säästyä, jos me poliitikot alamme tehdä järkevämpää politiikkaa. – Maria Ohisalo, vihr.*

Skeggs sanoittaa *Elävässä luokassa*, kuinka taloustiede valtaa tilaa sosiologialta. Kapitalismin ei mielletä enää aiheuttavan eriarvoisuutta, vaan se esiintyy neutraalina tilana, jossa ihmiset

toimivat yhdenvertaisina. (Skeggs 2014, 130–131.) Huomion kiinnittäminen Skeggsin teoriaan tuo esiin talouden roolin sosiologian tilalla. Skeggsin näkökulman avulla voidaan havaita, että tässä aladiskurssissa huumeriippuvaisia ihmisiä pyritään inhimillistämään sen sijaan, että heidät nähtäisiin yhteiskunnan ulkopuolisina yksilöinä. Puheenvuoroissa huomio kiinnittyy siihen, ettei huumeongelmien luokkakohtaisuutta juurikaan sanoiteta. Aladiskurssissa huono-osaisuuden kasautuminen ja huumeidenkäytön yhteys muihin huono-osaisuutta tuottaviin tekijöihin jäävät näkymättömiksi. Sen sijaan että huumeriippuvaisia ihmisiä asemoitaisiin kansanedustajien toimesta tiettyihin luokkiin, pyrkivät he tekemään selväksi, että huumeongelmia esiintyy kaikkien ihmisten keskuudessa. Tällä he haluavat mahdollisesti vaikuttaa kuulijoiden tunteisiin sanoittamalla, miten huumeita käyttävät ihmiset eivät paikannu muun yhteiskunnan ulkopuolelle omiin sosiaalisiin piireihinsä, vaan ovat osa laajempia sosiaalisia verkostoja ja yhteisöjä, esimerkiksi perheitä.

Puheenvuoroissa korostetaan huumeriippuvuutta sairautena, minkä ohella käyttöhuoneita puolustavat kansanedustajat nostavat esiin, kuinka syyllistämisen ja rankaisemisen sijaan lainsäätäjien tehtävä on auttaa heikommassa asemassa olevia ihmisiä. Huumeriippuvuuden juurisyitä ei juurikaan sanoiteta. Kansanedustajat eivät myöskään tarkenna, puhuvatko he huumeita käyttävistä ihmisistä ”heikommassa asemassa olevina” siksi, että he käyttävät huumeita vai olivatko kyseiset ihmiset hauraassa asemassa jo ennen huumeriippuvuuttaan. Päihdeongelmien hoitoon keskittyvä huumepolitiikka koetaan joidenkin kansanedustajien osalta tekijänä, jolla voitaisiin ehkäistä nuorten syrjäytymistä ja näköalattomuutta:

> *Puhumme vanhemmista, jotka yrittävät epätoivoisesti auttaa huumeriippuvaista lastaan. Puhumme lapsista, jotka kasvavat aikuisiksi vanhempien riippuvuuden varjossa, ja puhumme nuorista, jotka olisi voitu pelastaa. – Minja Koskela, vas.*

Kokonaisuudessaan tässä aladiskurssissa kansanedustajat nostavat esiin huumeita käyttävien ihmisten oikeutta saada huumeongelmaansa hoitoa, minkä lisäksi jakamattoman ihmisarvon korostaminen kulkee vahvasti mukana läpi puheenvuorojen. Erityisesti kansanedustajissa herättää huolta nuorten huumeidenkäyttö ja huumekuolemat. Merkittävää aladiskurssissa on se, kuinka jakamattomasta ihmisarvosta puhuttaessa kansanedustajat eivät yhdistä huumeisiin liittyviä ongelmia juurikaan yhteiskuntaluokkaan. Tämä voi olla puheenvuorojen pitäjien osalta tiedostettua, sillä poliittisella retoriikalla luokalla on usein pyritty kiinnittä-

mään ihmisiä paikoilleen. Työväenluokka esitetään alaluokkana, joka estää kehitystä ja globaalia hyvinvointia, kun taas keskiluokasta on tyypillistä puhua kulttuurisena resurssina. (Skeggs 2014, 181.) Luokkapuheen jäädessä syrjään, voidaan myös huumeita käyttävät ihmiset esittää tasavertaisina ihmisinä. Täten heitä ei asemoida stereotyyppisiin muotteihin yhteiskuntaluokkansa tai muun viiteryhmänsä edustajina.

5.2 Käyttöhuoneiden sallimista vastustavat diskurssit

Laittomuuden ja moraalin diskurssi

Toisessa päädiskurssissa huumeiden käyttöhuoneiden lainsäädännölliseen sallimiseen ja kokeilun mahdollistamiseen suhtaudutaan kielteisesti. Huumeiden käyttöhuoneita vastustavassa diskurssissa käyttöhuoneiden kokeilun salliminen nähdään ensisijaisesti lievennyksenä suomalaiseen päihdepolitiikkaan. Tässä muodostamassani aladiskurssissa käyttöhuonekokeilu näyttäytyy toimena, joka lähettää kansalaisille ”väärän signaalin” huumeidenkäytön vaarallisuudesta ja hyväksyttävyydestä. Aladiskurssista on havaittavissa, miten huumeidenkäyttöä ja ajoittain myös huumeita käyttäviä ihmisiä kuvataan rivien välistä moraalittomina. *Elävässä luokassa* Skeggs toteaa, että jonkin luokitteleminen sopimattomaksi tai mauttomaksi kertoo siitä, kuinka puhujan tarkoitus on pitää kunnollisuus itsellään. Huumeiden käyttöä ei tässä aladiskurssissa nähdä sopivana toimintana, ensisijaisesti niiden laittoman luonteen takia. Skeggsin mukaan ”kohtuuton käytös” ilmentää alhaista moraalia ja vaaraa horjuttaa yhteiskunnallista vakautta. (2014, 190.) Muodostamani aladiskurssi kiteytyy nimenomaan moraalittomuuden ja rangaistavuuden ympärille. Kansanedustajien puhe laittomuudesta ja moraalista jättää huumeita käyttävät ihmiset yksilöinä ja toimijoina toissijaisiksi ja puheenvuoroissa tulee rivien välistä ilmi, millainen toiminta yhteiskunnassa on sosiaalisesti hyväksyttävää.

Puheenvuoroissa liberaalin huumepolitiikan viitataan normalisoivan jo valmiiksi suhteellisen yleistä huumeidenkäyttöä, mikä voi kansanedustajien mukaan johtaa huumeidenkäytön määrän kasvuun. Erityisesti puheenvuoroissa herättävät huolta suomalaiset nuoret, joita kuvataan aineistossa muun muassa ”meidän nuoriksemme”. Kuvauksella luodaan tunnetta yhteenkuuluvuudesta. Samalla huumeidenkäyttäjiä kuvataan aineistossa usean kansanedustajan toimesta ”narkomaaneiksi”, mikä voidaan taas tulkita jokseenkin leimaavana ja toiseuttavana kuvauksena:

”Jo ollaan aikoja eletty — valtion varoilla piikityshuoneita huumeiden käyttöön! Taas eduskuntaan on tullut käsiteltäväksi kansalaisaloite, jolla halutaan ajaa lievennyksiä Suomen huumelainsäädäntöön. Tämänkertainen aloite esittää, että narkomaaneille voitaisiin avata huumeiden käyttöhuoneita. Näissä paikoissa laittomia ja hengenvaarallisia huumeita voitaisiin käyttää niin sanotusti valvotusti. Voimassa olevassa laissa huumausaineiden käyttö ja hallussapito on rikos. Eli nyt halutaan laillinen huone rikosten tekemistä varten — aivan käsittämätöntä. Tämänkaltainen moraaliton liberaali huumepolitiikka antaisi yhteiskunnalle ja meidän nuorillemme signaalin huumeidenkäytön hyväksyttävyydestä.” – Kaisa Gredew, ps.

Aladiskurssissa korostuu huumeidenkäytön laittomuus. Mikäli huumeidenkäytöstä käyttöhuoneissa ei tulisi käyttäjälle juridisia seurauksia, voisi käyttöhuoneiden salliminen puheenvuorojen mukaan näyttää siltä, että yhteiskunta hyväksyy laittoman toiminnan, tässä tapauksessa huumeidenkäytön. Osa kansanedustajista painottaakin kansalaisaloitteen lainsäädännöllisiä ongelmia, sillä heidän mukaansa huumeiden käyttöhuoneiden kokeilun salliminen ei ole nykyisen lainsäädännön puutteessa mahdollista: käyttöhuoneiden sallimisen lisäksi myös huumeiden käytöstä rankaiseminen pitäisi lopettaa. Tämänkaltainen kehityskulku voisi kansanedustajien mukaan johtaa huumeidenkäytön yleistymisen lisäksi laajemmin koko yhteiskunnan arvopohjan rappeutumiseen. Skeggsin teorioita soveltaen voimme tarkastella, miten laittomuuden aspekti kytkeytyy myös kunniallisuuden käsitteeseen, sillä kansanedustajat rakentavat luokkajakoja nimenomaan kunniallisuuden perustalle. Puheenvuoroissa he tuovat lainsäädännöllisten ongelmien lisäksi esiin huolen yhteiskunnan arvopohjasta. Tämänkaltainen puhe heijastaa Skeggsin ajatusta siitä, kuinka luokka ja kunniallisuus kytkeytyvät kulttuuriin. Kulttuurilla Skeggs kuvaa arvoja, pyrkimyksiä ja ”meidän muiden” elämisen tapaa. (2014, 172–178.) Keskustelussa käyttöhuoneista luokkajakoja rakennetaan puheessa nimenomaan sellaisen kunniallisuuden perustalle, jonka määrittelevät aineistossa kansanedustajat itse.

Käyttöhuoneiden ja resurssien tehottomuuden diskurssi

Tämä aladiskurssi rakentuu pitkälti huumeidenkäytön haittojen vähentämisen ja huumeidenkäyttäjien turvallisuuden ympärille. Toisin kuin huumeiden käyttöhuoneiden sallimis-

ta puoltavassa diskurssissa keskitytään tässä aladiskurssissa huumeiden käyttöhuoneiden tehokkuuden kritisointiin. Puheenvuoroissa useat edustajat nostavat esille riittävän näytön puutteen huumehaittojen vähentämisestä, minkä vuoksi käyttöhuoneita ei olisi syytä sallia. Aladiskurssissa valotetaan lisäksi tutkimuksia, joiden pohjalta toimenpiteen tehokkuutta voi kritisoida. Esimerkiksi eräs kansanedustaja mainitsee, kuinka hänen mukaansa joissain käyttöhuoneet laillistaneissa maissa – kuten Sveitsissä – huumekuolemat ovat edelleen yleisiä. Saman kansanedustajan mukaan esimerkiksi Norjassa tilanne on hieman parempi, vaikka käyttöhuoneet otettiin käyttöön Norjassa vasta silloin, kun huumekuolemat olivat jo kääntyneet laskuun. Juuri käyttöhuoneiden merkityksestä huumehaittojen vähentämisessä Suomessa ei siis joidenkin kansanedustajien mukaan ole näyttöä.

Aladiskurssissa käyttöhuoneiden ei myöskään nähdä vähentävän huumausaineiden yliannostuksia ja näistä johtuvia huumekuolemia. Yliannostuksista johtuvien huumekuolemien kerrotaan puheenvuoroissa tapahtuvan Suomessa useimmiten vasta tuntien kuluttua huumausaineen käyttämisen jälkeen, minkä vuoksi käyttäjä Suomessa kuolisi todennäköisemmin kadulle kuin käyttöhuoneeseen. Muiden maiden tutkimukset nähdään kansanedustajien puheissa osittain irrelevantteina, sillä eri huumausaineiden yleisyys ja käyttö vaihtelevat maakohtaisesti ja siksi myös huumekuolemien syyt ovat erilaisia.

Huumeita käyttävien ihmisten aseman nähdään aladiskurssin puheenvuoroissa paranevan ensisijaisesti toisilla keinoilla kuin käyttöhuoneiden sallimisella. Tämänkaltaisina keinoina mainitaan kansanedustajien toimesta esimerkiksi ennaltaehkäisevä päihdetyö ja huumeiden saannin rajoittaminen. Huumeiden kanssa kamppailevia ihmisiä kuvataan joidenkin kansanedustajien toimesta ihmisinä, jotka eivät tunnista omaa ongelmaansa ja täten välttelevät avun saamista. Skeggs valottaa ilmiötä luokkateoriassaan kuvaamalla, kuinka syrjäytymiseen ei pyritä löytämään selityksiä ja laajempia syy-seuraussuhteita, vaan ainoastaan luetteloimaan, laskemaan ja kontrolloimaan ihmisiä. Huumeriippuvuus nähdään aineistossa tämän aladiskurssin kohdalla lähinnä tuloksena ja tilanteena, jossa ihminen elää. Skeggs puhuu teoksessaan lähtökohtaisesti palkkatyön puutteesta, mutta teoriaa voi samaistaa myös huumeita käyttäviin ihmisiin. Skeggsin mukaan ulossuljettujen ihmisten kulttuuria pidetään viallisena. (Skeggs 2004, 168–169.) Poliittisella retoriikalla siirretään vastuu muiden toiminnasta heille, joilla ei itsellään ole poliittista valtaa, tässä tapauksessa huumeriippuvaisille ihmisille (em., 180). Avun saamista huumeriippuvuuteen kuvataan aladiskurssissa helppona, mikä ilmenee esimerkiksi seuraavasta katkelmasta:

> *Isäni ryyppäsi itsensä hengiltä reilu neljäkymppisenä ja koskaan ei tunnustanut olevansa alkoholisti. Sama ongelma on näitten huumeihmisten kanssa. Se apuhan saadaan välittömästi, kun se yksilö itsessään myöntää itselleen, että hänellä on ongelma ja haluaa siihen apua. – Sheikki Laakso, ps.*

Puheenvuoroissa resurssien suuntaamisen koetaan olevan tärkeää, eikä käyttöhuoneiden nähdä joidenkin kansanedustajien toimesta olevan haittojen vähenemisen kannalta paras vaihtoehto. Joidenkin kansanedustajien mukaan käyttöhuoneet eivät tavoittaisi kaikkia huumeita käyttäviä ja voisivat jopa heikentää tavoitetta hoitoon pääsyn helpottamisesta. Skeggsin teorian valossa voimme huomata, että tämänkaltainen poliittinen retoriikka voi liittyä luokkarakenteisiin. Työväenluokan kontrollointiin liittyvät näkemykset saattavat lähetekeskustelussa ilmetä vastustuksena käyttöhuoneille ainakin silloin, jos näiden ajatusten taustalla on ajatus, jonka mukaan työväenluokka tarvitsee keskiluokkaa enemmän ulkoista ohjausta ja kontrollia. (Skeggs 2014, 324–326). Rikosoikeudellisten seuraamusten nähdään aladiskurssissa pitkälti toimivana tapana vähentää huumeisiin liittyviä ongelmia ja auttaa huumeita käyttäviä ihmisiä.

Käyttöhuoneiden tehottomuuden kritisoinnin ohella aineistossa viitataan myös tehottomaan resurssien ohjaukseen. Näin argumentoivat kansanedustajat vetoavat suomalaisen terveydenhuollon jo nykyiseen resurssipulaan ja siihen, että käyttöhuoneisiin olisi resurssien vähyyden vuoksi hankalaa löytää rahoitusta ja esimerkiksi hoitohenkilökuntaa ylläpitämään käyttöhuoneita. Samalla aladiskurssi heijastaa huolta siitä, että huumeiden käyttöhuoneiden ylläpito veisi resursseja pois muista ja kenties tehokkaammista terveyspalveluista. Tästä syystä resursseja olisi käyttöhuoneiden sallimista vastustavien kansanedustajien mukaan järkevämpää kohdistaa muualle, esimerkiksi hoitopaikkojen lisäämiseen tai hoitoon pääsyn nopeuttamiseen. Lisäksi yhdessä puheenvuorossa muistutetaan matalan kynnyksen palveluiden ja huumeneulojen vaihtopisteiden olevan jo osa Suomen julkista terveydenhuoltoa. Kokonaisuudessaan aladiskurssissa käyttöhuoneet nähdään toissijaisena toimena huumehaittojen vähentämisessä aiemmin mainitun tehottomuuden ja taloudellisten kustannusten vuoksi. Huumeita käyttäviä ihmisiä halutaan aladiskurssin puheenvuoroissa auttaa toisin keinoin. Samalla vastuuta huumeriippuvuudesta sysätään kuitenkin joissain puheenvuoroissa osittain huumeita käyttävien ihmisten harteille.

Yhteiskunnallisen turvallisuuden diskurssi

Kolmannessa muodostamassani aladiskurssissa kuvaillaan käyttöhuoneiden sallimisen yhteiskunnallisesti negatiivisia vaikutuksia. Käsittelin laittomuuden ja moraalin diskurssissa sitä, kuinka käyttöhuoneiden sallimisesta kumpuava symbolinen viesti voisi joidenkin kansanedustajien mukaan lisätä huumeidenkäyttöä kokonaisuudessaan. Tämän lisäksi kynnys kokeilla vahvempia huumausaineita saattaisi heidän mukaansa madaltua. Yksilötason tarkastelun sijaan tässä aladiskurssissa tarkastellaan huumeiden käyttöä laajempana yhteiskunnallisena ilmiönä. Aladiskurssin puheenvuoroissa käyttöhuoneet nähdään toimena, joka voisi huumeiden saatavuutta. Kansanedustajat sanallistavat huolta muun muassa mahdollisuudesta, että käyttöhuoneiden läheisyydessä voisi ilmetä esimerkiksi avointa huumekauppaa. Tällöin huumeita käyttävät ja niitä myyvät ihmiset kohtaisivat entistä helpommin, minkä takia huumeiden käyttö Suomessa voisi kansanedustajien mukaan lisääntyä. Eräs kansanedustaja ihmetteleekin, eikö selvitystyössä ole otettu käyttöhuoneiden mahdollisia negatiivisia vaikutuksia ollenkaan huomioon.

Skeggssin analyysin kautta voimme tarkastella käyttöhuoneiden vaikutusta minuuden rakentumiseen, jonka teoriat edellyttävät tietynlaisia luokkasuhteita (2004, 251). Teoksessaan Skeggs kuvaa, kuinka minuuden rakentamisella rakennetaan myös luokkaa: ihmisiä jaetaan ulossulkemisen muodoilla ja elämäntyylien arvottamisella. Luokkaerot korostuvat, kun tiettyjä ryhmiä suljetaan ulos tai arvotetaan eri tavoin. Skeggs luonnehtii minuudesta kertomista luokittelevaksi käsitteeksi, jossa ihmisiä luokitellaan sen perusteella, miten he toimivat moraalisen henkilöyden alueella. (em., 249–260.) Tämä heijastuu myös puheenvuoroissa esitettyyn erontekoon henkilökohtaisen ja vieraan välillä, kun kansanedustajat korostavat oman lähipiirinsä roolia. Samalla esimerkiksi huumeita käyttävien ihmisten näkökulmat jäävät aladiskurssin puheenvuoroissa paitsioon. Tämä on huomionarvoista, sillä sekä puoltavissa että vastustavissa puheenvuoroissa argumentoidaan ajoittain varsin henkilökohtaisella otteella. Kun oman lähipiirin roolia kansanedustajien toimesta korostetaan, muuttuvat huumeiden kanssa tekemisissä olevat ihmiset aladiskurssissa merkityksettömämmiksi. Huumeita käyttävistä ja myyvistä ihmisistä puhutaan aineistossa paikoin negatiivisin termein kuten ”psykoottinen” tai ”aggressiivinen”. Tämä korostuu esimerkiksi seuraavassa katkelmassa:

> *Neljän lapsen äitinä en osaisi riemuita siitä, jos lapseni olisi jäänyt huumekoukkuun ja hän saisi piikittää itseensä puhtaalla neulalla hoitajan avustamana ainetta, jonka hän*

olisi hetkeä aikaisemmin hommannut satunnaiselta välittäjältä kulman takaa. Hoitaja siis valvoisi, että piikittämiset tapahtuisivat turvallisesti, mutta kuka huolehtii hoitajan turvallisuudesta, kun psykoottinen asiakas tulee sisään? Entä mitä tapahtuu, kun asiakkaan perässä tiloihin tulee aggressiivinen huumekauppias, jolle kyseinen asiakas on jäänyt velkaa? Onko seuraava vaatimus palkata paikalle järjestyksenvalvonta, vai oletetaanko poliisin partioiden päivystävän lähialueilla siltä varalta, että tulee hälytys?
– Anne Rintamäki, ps.

Tämän aladiskurssin puheessa huomionarvoista onkin juuri henkilökohtaisen ja vieraan eriyttäminen. Puheenvuoroissa omaa lähipiiriä halutaan suojella huumeilta mutta myös huumeriippuvaisilta ihmisiltä. Huumeita käyttävät ihmiset nähdään aladiskurssissa arvaamattomina ja vaarallisina. Läpi yhteiskunnallisia vaikutuksia käsittelevän aladiskurssin puheenvuoroissa korostuu henkilökohtainen ote, joka tulee ilmi esimerkiksi kansanedustajan puhuessa omasta lapsestaan. Tämä heijastaa Skeggsin kuvailua minuudesta kertomisen luokittelua, joka voi vahvistaa luokkaerojen tekemistä puheessa eri ryhmien välille. Aladiskurssissa korostuu huoli ensisijaisesti muiden kuin huumeita käyttävien ihmisten turvallisuudesta ja oman lasten ja muun lähipiirin lisäksi kansanedustajia mietityttää esimerkiksi hoitajien asema ja virkavallan rooli. Aladiskurssin puheenvuoroissa pelätään, että huumeita käyttävien ihmisten määrä Suomessa käyttöhuonekokeilun myötä kasvaisi.

6 Johtopäätökset

Lähestyin analyysissani huumeiden käyttöhuoneiden sallimista koskevaa parlamentaarista keskustelua diskurssianalyysin keinoin. Sosiaalisen konstruktionismin käsite auttoi jäsentämään, miten kansanedustajat perustelevat kannattavansa tai vastustavansa huumeiden käyttöhuoneiden lainsäädännöllistä sallimista. Lisäksi Beverley Skeggsin *Elävässä luokassa* esittämä teoria oli hyödyksi tarkasteltaessa, miten kansanedustajien esittämiin puheenvuoroihin kytkeytyy luokka ja miten vallankäyttö tulee rivien välistä esiin. Kuten aiemmin on todettu, eroavat lainsäätäjien kannat päihdepolitiikan suunnasta vahvasti (Umlu ym. 2021), kuten myös tämän aineiston ja teeman kohdalla. Analyysini kuitenkin osoittaa, että argumentoinnin keinot sekä käyttöhuoneiden puolesta että niitä vastaan ovat melko yhteneviä: Puheenvuoroissa otetaan huomioon huumeita käyttävät ihmiset mutta myös terveydenhuollon näkökulma ja laajemmat yhteiskunnalliset vaikutukset kuten esimerkiksi resurssikysymykset. Molemmissa päädiskursseissa esiintyy runsaasti argumentointia sekä tutkimustiedon että tunteisiin vetoamisen kautta.

Huumeiden käyttöhuonekokeiluun myönteisesti suhtautuvassa päädiskurssissa esille nousevat terveyshaittojen ja huumekuolemien vähentäminen, laajemmat yhteiskunnalliset vaikutukset sekä etiikkaan pohjaavat kysymykset. Käyttöhuoneita merkityksellistetään toimena, joka voisi ohjata huumeita käyttäviä ihmisiä hoidon piiriin ja ehkäistä jopa kuolettavia infektioita. Näin argumentoivat kansanedustajat vetoavat positiiviseen näyttöön käyttöhuoneista muualla maailmassa. Lisäksi he korostavat päihderiippuvaisten ihmisten ansaitsevan muiden ihmisten tavoin inhimillistä kohtelua ja asianmukaista hoitoa. Käyttöhuonekokeilua vastustava päädiskurssi pureutuu taas pitkälti huumeiden laittomuuden ja moraalisen pohdinnan ympärille. Kyseisen päädiskurssin puheenvuoroissa käyttöhuoneet nähdään tehottomana tapana puuttua Suomen kasvavaan huumeongelmaan. Samat kansanedustajat vetoavat tarpeeseen suunnata resurssit eri tavoin ja paikoin aineistossa käyttöhuoneet nähdäänkin jopa resurssien tuhlaamisena. Lisäksi käyttöhuoneita vastustavia kansanedustajia huolettaa yhteiskunnallinen turvallisuus ja huumeidenkäytön arkipäiväistyminen.

Huumeiden käyttöhuonekokeilun puolesta on esitetty runsaasti tieteellistä näyttöä, ja useat asiantuntijat tukevat kokeilun käynnistämistä Suomessa (esim. Kailanto & Viskari 2023, 39–43). Huumeidenkäytön kriittisen tilan ja tehdyn tutkimuksen perusteella on ilmeistä, että suomalaisen huumepolitiikan tulee etsiä uutta suuntaa. Vaikka kansanedustajien käyttämät

puheenvuorot käyttöhuoneiden sallimisen puolesta ja sitä vastaan rakentuvat osittain samojen teemojen ympärille, puoltavat vakuuttava tieteellinen näyttö ja asiantuntijoiden tuki käyttöhuonekokeilun mahdollistamista. Esimerkiksi THL alleviivaa, että käyttöhuoneiden lainsäädännöllinen salliminen voisi olla tehokas keino vähentää terveydellisiä riskejä ja samalla madaltaa hoitoon pääsyn kynnystä (Liitsola 2018).

On huomionarvoista, miten parlamentaarisessa puheessa huumepolitiikasta esiintyy paikoin stigmatisoivia elementtejä, jotka heijastavat valtarakenteita erityisesti luokkaan liittyen. Skeggsin teoksen käsitteiden avulla pystyin avaamaan näitä valtarakenteita ja niiden ilmentymistä puheessa. Erityisesti käyttöhuonekokeilua vastustavasta päädiskurssista on havaittavissa, että osa kansanedustajista luo puheessaan erontekoa huumeita käyttävien ihmisten ja muiden välille. Sovelsin Skeggsin luokka-analyysia tietoisesti tässä päädiskurssissa toista päädiskurssia enemmän, sillä käyttöhuoneita vastustavissa puheenvuoroissa tulee vahvasti ilmi luokan tekeminen poliittisella retoriikalla: joissain puheenvuoroissa huumeriippuvaisia ihmisiä kuvataan jopa kansalaisina, jotka tietoisesti välttelevät hoitoon pääsyä. Tämänkaltaista puhetta on luontevaa peilata Skeggsin teorioihin luokasta ja minuuden rakentumisesta. Luokkaa tuotetaan aineistossa kirjaamalla tiettyjä piirteitä huumeriippuvaisiin ihmisiin. Skeggsin teorian valossa tällainen poliittinen retoriikka voi rajoittaa näiden ihmisten mahdollisuutta tulla arvokkaiksi tai luoda itselleen omanarvontuntoa. (2014, 29–31.) Puheenvuoroissa huumeita käyttävien ihmisten tilannetta ei yritetä ymmärtää syvällisesti, vaan heitä tarkastellaan ikään kuin yksilöinä, joiden elämä olisi pelkkä seuraus huumeidenkäytöstä. Heitä kuvataan paikoin arvaamattomina ja vaarallisina. Puheesta on haastavaa paikantaa syvällisempiä selityksiä tai ymmärrystä huumeongelmista.

Vaikkei aineistossa juurikaan näy luokan vaikutus yksilön haavoittuvuuteen tai huumeidenkäyttöön, ei tämä sulje pois mahdollisuutta, etteikö luokka voisi olla vaikuttava tekijä huumeidenkäyttöön tai suomalaiseen huumepolitiikkaan liittyen. Luokan poissaolo puheenvuoroissa saattaa viitata siihen, että parlamentaarisessa keskustelussa luokan rooli ja vaikutukset jäävät piiloon tai ovat vähemmän ilmeisiä. Käyttöhuonekokeilua puolustavien kansanedustajien osalta puhumattomuus luokasta saattaa toki olla myös tiedostettua, mikäli huumeriippuvuutta halutaan kuvata universaalina eikä ainoastaan alempiin luokkiin sidottuna ilmiönä ja sairautena.

Eduskunnan pöytäkirjaa tarkasteltaessa on mielenkiintoista havainnoida, miten juuri valta ja kontrolli näyttäytyvät päädiskurssien välillä eri tavoin. Käyttöhuoneiden lainsäädännöllistä

sallimista kannattavat kansanedustajat pyrkivät esittämään huumeita käyttävät ihmiset tavallisina kansalaisina, joiden jakamatonta ihmisarvoa pitää kunnioittaa. Käyttöhuoneiden vastustajat kuvaavat käyttöhuoneita tarvitsevia ihmisiä taas tavalla, joka pyrkii säilyttämään kontrollin siirtämällä poliittisella retoriikalla vastuun huumeidenkäytöstä huumeita käyttävälle ihmisille. Aineistoni ja sen analyysi heijastaakin taistelua vallan dynamiikasta ja kontrollista, joka on näkynyt huumepolitiikan ympärillä Suomessa jo pitkään.

Suomalaisen huumepolitiikan tulisi oppia tehdyistä havainnoista sekä tutkimuksiin perustuvasta tiedosta ja mahdollisesti harkita uusia lähestymistapoja huumeriippuvuuksien kitkemiseksi. Tehdyn tutkimuksen pohjalta huumeiden käyttöhuoneiden salliminen ja käyttöhuonekokeilu voisivat toimia merkittävinä askeleina kohti inhimillisempää politiikkaa, joka huomioi asiantuntijoiden suositukset. Myös esimerkiksi rikosoikeudellisen kontrollin painon keventäminen voisi olla olennainen toimi, joka edellyttävää rohkeutta ja avointa keskustelua (Nuotio ym. 2023, 10). Myös käyttöhuonekokeilun järjestäminen voisi olla yksinkertaisempaa, mikäli rikosoikeudellisia seuraamuksia huumeiden käytöstä ei koituisi (em. 31).

Jatkotutkimuksena huumepolitiikasta käytävästä parlamentaarisesta keskustelusta voitaisiin keskittyä esimerkiksi syvälliseen tarkasteluun siitä, miten retorisia strategioita käytetään luomaan erottelua huumeita käyttävien ihmisten ja muun yhteiskunnan välille. Voisi olla mielenkiintoista tutkia, miten nämä strategiat vaikuttavat yleiseen mielipiteeseen ja asenteisiin huumepolitiikasta ja miten parlamentaarinen puhe heijastaa yhteiskunnan asenteita ja stereotypioita huumeita käyttäviä ihmisiä kohtaan. Syyllistämällä tuskin autamme huumeriippuvaisia ihmisiä, mutta sanallistamalla ja purkamalla huumeisiin liittyviä arvoja ja oletuksia voisimme potentiaalisesti kehittää huumepolitiikkaan liittyvää lainsäädäntöä uudella otteella (Lancaster 2014, 948–951).

Huumepolitiikan tavoitteissa on Suomessa jo pitkään yhdistetty kriminaali- ja sosiaalipoliittisia näkökulmia (Tammi 2002, 252–254; Sosiaali- ja terveysministeriö 2023). Aineiston puheenvuorojen ja niiden analyysin pohjalta tasapainoa näiden kahden politiikanalan välillä haetaan edelleen. Toimenpiteenä huumeiden käyttöhuoneet tuskin ratkaisisivat kaikkia huumeidenkäyttöön liittyviä ongelmia, mutta aiemman tutkimuksen pohjalta ne voisivat toimia yhtenä toimenpiteenä kohti inhimillisempää huumepolitiikkaa. Samalla on luonnollisesti pidettävä huolta siitä, että päihdetyötä resursoidaan riittävästi ja että päihdepalvelut ovat kaikkien kansalaisten saatavilla.

Lähteet

A-studio: Kuinka pysäyttää nuorten huumekuolemat? (2023) Yle 12.9.2023. Yle Areena https://areena.yle.fi/1-63938052 Viitattu 7.1.2024.

Aaltonen, Joona (2022) Vasemmiston ja kokoomuksen nuorisojärjestöt vaativat vapaampaa päihdepolitiikkaa, kannabiksen laillistamista ja käyttöhuoneita. Helsingin Sanomat 10.6.2022.

Burr, Vivien (2015) Social Constructionism. London: Routledge, 2–4 & 58–64.

Eduskunta (2023) Pöytäkirjan asiakohta PTK 25/2023 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_25+2023+4.aspx. Viitattu 3.1.2024.

Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus (EMCDDA) (2018) Drug consumption rooms: an overview of provision and evidence https://www.emcdda.europa.eu/topics/pods/drug-consumption-rooms_en Viitattu 3.12.2023.

Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus (EMCDDA) (2023) Euroopan huumeraportti: Suuntauksia ja muutoksia 2023. Haettu osoitteesta: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023_en. Viitattu 8.12.2023.

Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus (EMCDDA) (2022) Euroopan huumeraportti: Suuntauksia ja muutoksia 2022. Haettu osoitteesta: https://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2022_en

Euroopan unionin neuvosto (2023) EU:n huumepolitiikka https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/eu-drugs-policy/. Viitattu 3.12.2023.

Hakkarainen, Pekka (1992) Suomalainen huumekysymys: Huumausaineiden yhteiskunnallinen paikka Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Alkoholisäätiön julkaisuja 42. Helsinki: Alkoholisäätiö.

Hakkarainen, Pekka & Tigerstedt, Christoffer (2005). Korvaushoidon läpimurto Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 70:2, 143–154.

Helsingin kaupunginhallitus (2019) HEL 2018-010000 Esitys valtioneuvostolle huumeiden käyttöhuoneen kokeilun oikeuttavan erillislain säätämisestä. Helsinki: Kaupunginhallitus https://dev.hel.fi/paatokset/asia/hel-2018-010000/khs-2019-14/. Viitattu 2.11.2023.

Jokinen, Arja (2016) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.), Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 201.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2016) Diskurssianalyyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.), Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 216–240.

Juhila, Kirsi (2023) Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus. Viitattu 5.1.2023.

Juhila, Kirsi (2023) Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus. Viitattu 4.1.2023.

Kailanto, Sanna & Viskari, Inari (2023) Huumekuolemien ehkäisyn Suomen malli – Toimenpide-ehdotuksia ja ohjeita käytännön toteutukseen. THL – Ohjaus-sarja 13. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 35–43.

Kailanto, Sanna (2018) Huumeiden käyttöhuoneet. Huumetyön erityislehti Taite 3/2018. Helsinki: Irti huumeista ry, 9.

Kansalaisaloite.fi-palvelu (2022) Valvottu käyttötila huumeita käyttäville. https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/9890. Viitattu 11.12.2023.

Kansalaisaloite.fi-palvelu (2023) Kansalaisaloite lyhyesti. https://www.kansalaisaloite.fi/fi/ohjeet/kansalaisaloite-lyhyesti. Viitattu 11.12.2023.

Kotovirta, Elina & Kinnunen, Aarne & Nevalainen, Sami (2023) Huumausaineiden käyttöhuoneet – Selvitys kokeilun edellyttämistä lainsäädäntömuutoksista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö 26.1.2023 https://stm.fi/documents/1271139/148062577/Selvitys+k%C3%A4ytt%C3%B6huonekokei-lun+vaatimista+lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nt%C3%B6muutoksista+26.1.2023.pdf/e1899577-40af-4d0b-912e-0c325ec4923e/Selvitys+k%C3%A4ytt%C3%B6huonekokei-lun+vaatimista+lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nt%C3%B6muutoksista+26.1.2023.pdf?t=1674729806523. Viitattu 28.11.2023.

Lancaster, Kari (2014) Social Construction and the Evidence-Based Drug Policy Endeavour. The International journal of drug policy. 25:5, 948-951.

Liitsola, Kirsi (2018) Huumeita käyttävien valvotut pistotilat vähentävät tartuntatautien riskiä. THL-blogi 13.6.2018 https://blogi.thl.fi/huumeita-kayttavien-valvotut-pistotilat-vahentavat-tartuntatautien-riskia/. Viitattu 26.11.2023.

Mantsinen, Jecaterina (2022) Vasemmistoliitto, vihreät ja Rkp kannattavat huumeiden käyttöhuoneiden perustamista – kokoomus ja Sdp varovaisen avoimia ajatukselle. Helsingin Sanomat 21.7.2022.

Nuotio, Kimmo & Simojoki, Kaarlo & Yli-Hemminki, Esko & Dujardin, Céline E. (2023) Parempaa päihdepolitiikkaa: rangaistuksista hoidon poluille. Helsinki: Gaudeamus. 9–14.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2019) Uusi kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino. 8–10.

Skeggs, Beverley (2014/2004) Elävä luokka. Suomentanut Lauri Lahikainen ja Mikko Jakonen. Tampere: Vastapaino.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2023) Huumausainepolitiikka https://stm.fi/huumausainepolitiikka. Viitattu 3.12.2023.

Tammi, Tuukka (2002) Onko Suomen huumepolitiikka muuttunut? Teoksessa Olavi Kaukonen & Pekka Hakkarainen (toim.) Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus, 252–271.

Tilastokeskus (2023) Huumeisiin kuolleita vuonna 2022 edellisvuotta vähemmän 15.12.2023 https://www.stat.fi/julkaisu/ckte7a0005dj90d09soc5utvm. Viitattu 3.1.2024.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Haettu osoitteesta: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Unlu, Ali & Demiroz, Fatih & Tammi, Tuukka & Hakkarainen, Pekka (2021) The Complexity of Drug Consumption Room Policy and Progress in Finland. Contemporary Drug Problems, 48:2, 151–167.

Yhdistyneiden Kansakuntien Yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan. SopS. 44/1994.